

Profesionální podpůrce: zkušenosti ze zahraničních pilotních projektů

Camille Latimier, Praha 17.10.2023

**Konference Profesionální podpůrcovství jako cesta k nezávislosti
aneb Zkoumáme překážky a příležitosti**

Kontext

- Implementace článku 12 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením
- Pilotní projekty s cílem testovat model rozhodování s podporou
 - Není jasná definice, co je podporované rozhodování.
 - Nejsou modely podporovaného rozhodování (jen některé aspekty)
- Malý rozsah pilotních projektů:
 - Počet zapojených osob se zdravotním postižením
 - Délka trvání projektů
- Práce se známými podpůrci: rodinní příslušníci, přátelé a personál z sociálních služeb.
- V Izraelu největší rozdíl:
 - podpůrce, kteří neměli předchozí důvěryhodný vztah s účastníky projektu

Situace v Izraeli

- 60.000 lidí s omezenou svéprávností v roce před reformou
- 85% opatrovníků z řád rodinných příslušníků
- Dlouhodobě opatrovnictví je kritizováno:
 - Plošné rozhodování soudů – rozhodnutí nejsou podle potřeb jednotlivce
 - Ochrana na prvním místě, nikoliv autonomie člověka
 - Případy zneužívání
- Od roku 2016 reforma zákona o svéprávnosti a opatrovnictví:
 - Podpora při rozhodování a trvalá plná moc jako nové nástroje
 - Nová pravidla v procesu omezení svéprávnosti

Pilotní projekt k implementaci článku 12

- Organizace Bizchut (lidskoprávní organizace)
- Od července 2014 do listopadu 2015 v oblasti Jeruzaléma
 - Podpora jednotlivců během roku
- Cíl projektu: vytvořit model rozhodování s podporou

Hodnoty projektu:

- Člověk má právo žít dle své vůle a preferencí
- Právo na autonomii
- Není jeden způsob, jak žít svůj život
- Rozhodování není racionální
- Potřeba podpory není ukazatel nesvéprávnosti

Blízcí versus služba nebo paralelní cesty

Blízké osoby (rodina, kamarádi)

+ důvěrné vztahy

- Rozostření rolí v procesu osamostatňování: není jasné, kdo co dělá; závislost na rodině

Služba (profesionální podpůrce)

+ pro lidi, kteří nemají rodinu a blízké

- služba nastavena z pohledu státu
– „ochrana“ na prvním místě

Kdo se zúčastnil pilotního projektu?

- 22 účastníků s různými druhy postižení
- Věk: 11 účastníků bylo ve věkovém rozmezí 18-30 let, 7 ve věku 31-59 let a 4 byli starší 60 let.
- Prostředí: 9 účastníků žilo se svými rodinami (většinou mladí lidé), 6 samostatně, 4 v ubytovnách a 3 v chráněném bydlení.
- Zaměstnání: 4 na otevřeném trhu práce, 5 v chráněném zaměstnání nebo denní péči. 9 nepracovalo.
- S omezenou svéprávností – 16

(Kahana and Yalon-Chamovitz, 2015)

Kdo je podpůrcem?

- Nemusí to být profesionál
- Měl by mít tři relevantní kvality:
 - Hodnoty a osobní přesvědčení
 - Komunikační dovednosti, umění naslouchat a umění „zůstat v pozadí“
 - Zralost: mít životní zkušenosti (podpůrce by měl mít aspoň 25 let)

Důležitý je vstupný rozhovor s podpůrcem, jeho postoje a jeho pohled.

- V rámci projektu: 11 podpůrců (placených, neplacených, z týmu org.), 30 schůzek podpory během roku (týdenní sezení 1 až 2 hodiny)

Model podpory – tři dimenze

- Oblasti podpory
- Etapy podpory
- Stupeň podpory

1. Oblasti Života

Osobní otázky	Bydlení Zaměstnávání Rodinné vztahy Sociální vztahy	Volnočasové aktivity Dovolená Intimní vztahy Údržba domácnosti	Vzdělání Práva Osobní konflikty
---------------	--	---	---------------------------------------

Zdraví	Prevence Zdravotní problém Medikace	Pobyt v nemocnici Zubní péče Zdravotní pojištění	Alternativní medicína Zdravý životní styl (jídlo, sport...)
--------	---	--	---

Majetek a finance	Rozpočet Dávky Bankovní účet Majetek	Trvalé příkazy Dluhy Exekuce Dědictví	Finanční vykořisťování Investice Práva majitele
-------------------	---	--	--

2. Etapy rozhodnutí – postupy

1. Zjistit přání člověka

Důležité je:

- Místo sezení
- Otevřená a jasná komunikace
- Zapojit blízké/osobní síť člověka
- Společné aktivity

Mohou se použít PCP nástroje (PATH a MAPS)

2. Dát relevantní informace dohromady (zdroje informací, konzultace)

3. Možnosti (simulace, zkušenost)

4. Výběr / Rozhodnutí

5. Implementace

6. Evaluace rozhodnutí

Důležitá je evaluace během celého procesu.

3. Stupeň podpory

- nízký
- střední
- vysoký

Příběh 1:

V první fázi zkoumání vůle účastnice: kdykoli vyjádřila nějaké přání a byl zahájen proces realizace - účastnice se rozhodla znovu otevřít diskusi o tomto přání a způsobech jeho realizace.

Celý proces vyžadoval intenzivní podporu ve všech jeho počátečních fázích podpory (identifikace přání, získávání informací, porozumění možnostem).

Příběh 2:

Pomoc s finanční situací. Přání: pochopit její finanční situaci. Shromáždění informace o finanční situaci. Nechala si zpracovat roční tabulku příjmů versus výdajů: usnadnilo pochopení finanční situace, nástroj pro konkrétní rozhodnutí. Po intenzivní podpoře stačí podpora nízké intensity.

Etické principy podpůrců

1. Každý člověk je odborníkem na svůj život.
2. Každý člověk má právo a schopnost uplatňovat svá přání a preference za předpokladu, že dostane vhodnou podporu.
3. Každý člověk rozhoduje o způsobu vedení svého života a nese odpovědnost za svá rozhodnutí.
4. Úkolem podpůrce není poskytovat péči o osobu nebo se zaměřovat na její vnitřní změny, ale spíše pomáhat v procesu rozhodování a překonávat překážky prostředí.
5. Podpůrce nebude na osobu vyvíjet nepatřičný vliv.
6. Podpůrce má vůči osobě povinnost zachovávat mlčenlivost.
7. Podpůrce nebude pořádat schůzky týkající se podporovaného bez jeho vědomí, nebo (pokud to není nevyhnutelné), v jeho nepřítomnosti.
8. Proces podpory a všechny informace, které má podpůrce k dispozici, budou podporovanému známe a přístupné.
9. Podpůrce nebude osobě napomáhat k provádění nezákonných činností.
10. Podpůrce může odmítnout podporu v případě jednání osoby, které je v extrémním rozporu s právními předpisy, a to i v případě, že se jedná o jednání, které je v extrémním rozporu s morálním přesvědčením podpůrce.
11. Podpůrce se zdrží přijímání jakýchkoli darů jakýmkoli způsobem od podporovaného nebo jejích rodinných příslušníků.

Scénáře rizik a škod

- Existuje směrnice / metodický návod, co dělat, když se podporovaný dostane do situace, které podpůrce považuje za rizikovou.
 - Ohlašovací povinnost dle trestního zákoníku
 - Vnitřní sledování / reportování dilemat o rizicích / podpora pro podpůrce
 - Omezená odpovědnost za škodu – v případě, že podpůrce postupoval dle návodu.

Školení, podpora a mentoring podpůrců

Školení (před)

- důraz na praktické aspekty podpory v denním životě
- školení je založeno na hodnotách (lidská práva, sociální model postižení)
- 8 sezení à 3 hod (24h školení celkem) v podvečer

Mentoring, vzájemná podpora (peer support):

- komunita podpůrců

Nějaké otázky – dilemata z pilotního projektu

- Dilemata týkající se vztahu mezi podpůrcem a podporovanou osobou:
 - Problémy s navázáním kontaktu
 - Krize vztahu mezi podpůrcem a podporovým nebo selhání při budování důvěry
 - Komunikační problémy s podporovanou osobou
 - Stanovení hranic v rámci procesu podpory
- Dilemata týkající se lidí v okolí podporované osoby
 - Napětí mezi podporovanou osobou a lidmi v jejím okolí
 - Napětí mezi podpůrcem a lidmi v okruhu podporované osoby
- Dilemata týkající se podporující osoby
 - Frustrace a únava v průběhu procesu
 - Nedůvěra v osobu přijímající podporu a v proces

Na závěr

- Díky tomuto pilotnímu projektu reforma umožní tři varianty:
 - Blízká osoba jako podpůrce
 - Profesionální podpůrce
 - Dobrovolný podpůrce
- Cíle podpory:
 - Dlouhodobé cíle versus každodenní menší rozhodnutí
- Je součástí role podpůrce implementace rozhodnutí, nebo ne?
- Klíčové prvky modelu:
 - Placená funkce podpůrce
 - Praxe, komunita podpůrců
- Metodická podpora, etický rámec a finanční udržitelnost
- Aktuální: celostátní organizace/instituce pro monitoring a supervize podpory při rozhodování

Zdroje prezentace

- KAHANA, T. and YALON-CHAMOVOTZ, S., 2015. *Article 12 Supported Decision Making pilot Summary of Assessment Study*, Israel.
- BIZCHUT, 2017, Supported Decision-Making Service for Persons with Disabilities, Service Model.
- <http://bizchut.org.il/en/>
- RIMON-GREENSPAN, H. (2021). *Supported Decision Making in Israel: Policy, Practice, and Ethics*. RR-889-21. Myers-JDC-Brookdale Institute
<https://brookdale.jdc.org.il/en/publication/supported-decision-making-in-israel-policy-practice-and-ethics/>